

Museet for Thy og V. Hanherred

Nye gravfund fra yngre stenalder i Thy

Arkæologiske dateringer er ikke altid lige sikre. Af og til må alderen på et fund tages op til revision. Således er det gået for et gravanlæg, som museet i 1983 undersøgte hos proprietær K. Helligsø, Morup Mølle, og som dengang blev dateret til ca. 1.800 f. Kr. - den sidste del af yngre stenalder. I graven fandtes ca. 170 ravperler, og efter at have studeret disse nærmere, og sammenlignet med paralleller til perleformer i andre fund, er der ingen tvivl mulig: Fundet må være godt 1½ årtusinde ældre og tilhøre den tidligere del af yngre stenalder - de første bønders tid, en periode der tager sin begyndelse omkring 4.200 f. Kr. Denne omdatering gør bestemt ikke fundet mindre interessant. Da det samtidig ved en fortsættelse af udgravningerne i september 1984 lykkedes at afdække yderligere tre grave, var der i realiteten tale om en mindre gravplads fra denne tid, noget der ikke tidligere er fundet i Thy.

Samtlige grave lå på en 12 m lang række med en indbyrdes afstand på 40-50 cm (fig. 1). Fra den sydligste grav skrånede terrænet jævnt mod nord ned til engene omkring Hvidbjerg Å.

Fra samme tid stammer et fund påtruffet ved markarbejdet hos gårdejer Knud E. Jensen, Tvorup. På en mark tæt ved bredden af den nu udtørrede Sjørring Sø stødte ploven på større sten, og ved den efterfølgende undersøgelse kunne det konstateres, at disse sten har været placeret i en aflang ikke tidligere registreret gravhøj. Som et specielt træk viste det sig, at højen har været afgrænset af en lav grøft med spor efter en træopbygning sat af større kløvede stammer. Kun en mindre del af anlægget blev afdækket, men i betragtning af dets sjældenhed vil

Fig. 1: Række af grave fra den ældste del af yngre stenalder afdækket ved Morup Mølle. Det mørke fyldskifte øverst i billedet stammer fra en grav undersøgt året før.

Foto: Jens-Henrik Bech.

udgravningen blive fortsat, når lejligheden bydes.

Ved Møgelvang nær Sundby har museet i foråret 1985 undersøgt et stærkt ødelagt dyssekammer i en overpløjet langhøj. Som så ofte før startede hele sagen ved, at ejeren, gårdejer Jens P. Skadholm, under dyrkning på den nordlige del af højningen stødte på en større sten, der senere viste sig at være en af de eneste tilbageblevne sidesten i det ellers helt sløjfede gravkammer. Fra forrige århundrede er der tilgået Nationalmuseet oplysninger om fund af flintredskaber i netop denne høj, og det er troligt, at fundene dengang er dukket op ved fjernelsen af sten fra højen. Det er en velkendt sag, at mange dysser og jættestuer i sidste halvdel af forrige århundrede endte som skærver, anvendt som underlag for det danske vejnet, der i disse år blev udbygget og forbedret.

Til trods for fjernelsen af kammerets stenopbygning forblev store dele af gulvlaget intakt og kunne ved museets undersøgelse frilægges. Her fandtes adskillige menneskeknogler, enkelte lerkarskår, en slebet flintøkse, et par mindre flintredskaber samt godt hundrede ravperler. Samstemmende daterer keramikken, øksen og ravperlerne fundet til at være nogle hundrede år yngre end fundene fra Morup Mølle og Tvorup.

I en villahave i Østerild hos lagerchef Kent Breum, Lavavej, fandtes ved opførelsen af et lejlighedsvis hovedstore sten, der ved museets mellemkomst viste sig at indgå i et fuldstændigt sløjfet stenkammer - formodentlig en jættestue. Fra området, hvor kammeret har ligget, fandtes i området leje adskillige ravperler, en stridsøkse af bjergart samt en fladehugget pilespid. Fundene viser, at der i gravanlægget med mellemrum har været foretaget begravelser i en lang periode fra ca. 3.200 til 2.000 f. Kr.

EN GRAVKISTE FRA 1.200 F. KR. VED FRØSTRUP

I foråret 1985 undersøgte museet en stor, meget velbygget stenkiste midtvejs mellem Frøstrup by og Tømmerby Kirke (fig. 2). Under dyrkning på en overpløjet høj var gårdejer Anders Krogsgård, Frøstrup, stødte på en af dækstenene til kisten, der ved afdækningen viste sig at være næsten jordfri - så godt havde en større stenkant omkring kisten forhindret jorden i at sive ned i kisten. Heri var for lidt over 3.000 år siden blevet gravlagt en kvinde, lagt på ryggen med hovedet imod vest. Udover ganske lidt tandemalje var den afdødes smykker det eneste, der var tilbage, da kisten blev åbnet: et bælteplade af bronze udsmykket med indpunslede spiralmønstre, to bronzeprydknapper og to glatte håndledsringe af bronze. En mørkebrun, fedtet substans over bundens stendække kan være de sidste rester af en kohud, som den gravlagte har været indsvøbt i.

BOPLADSFUND FRA YNGRE BRONZEALDER OG ÆLDREJERNALDER

I forbindelse med Sydthy Kommunes planer for byggemodning af et areal mellem Bedsted by og Rønhede Plantage har museet i det sene efterår 1984 indledt en

undersøgelse af et større bopladsområde fra sen bronzealder ca. 600 f. Kr. Ved udgravningen undersøgtes bl.a. den vestlige halvdel af et øst-vest orienteret langhus, hvis samlede længde har været omkring 19 m. Fundet af denne oldtidsbebyggelse, der foruden huse også rummer talrige affaldsgruber, er af stor betydning, da der i forvejen kun kendes ganske enkelte bopladser af lignende alder i Thy. Udgravningerne vil blive fortsat i 1986.

Af mindre bopladsgravninger kan i øvrigt nævnes undersøgelsen af kulturlag med keramik og dyreknogler fra slutningen af før-romersk jernalder ca. 100 f. Kr. i forbindelse med anlæggelse af en transmissionsledning til de geotermiske energianlæg i udkanten af Thisted by samt

Fig. 2: Stenkiste fra ældre bronzealder, ca. 1.200 f. Kr. under opmåling ved Frøstrup.

registreringen af brolægninger på en ældre jernalderboplads fra omkring Kristi fødsel hos gårdejer Niels Chr. Hyldgård, Stagstrup.

LØSFUND

Fra Handrup, øst for Ørum Sø i Sydthy, stammer en usædvanlig smuk 32 cm lang slebet flintøkse, der af finderen K. Daniel Larsen, Vestervig, er blevet deponeret på museet. Øksen, der som noget udsædvanligt er hulslebet på begge bredder, stammer fra den midterste del af yngre stenalder, ca. 2.800 f.Kr.

Ligeledes fra Vestervig-egnen har museet af gårdejer Chr. Brogård modtaget en stridsøkse af bjergart fra enkeltgravskulturen ca. 2.500 f. Kr. Øksen er formodentlig opløjet fra et gravanlæg og fandtes på markoverfladen.

Af nogenlunde samme alder er en smuk, velbevaret tresidet pilespids, som museet har modtaget som gave fra Rosa Andersen, Smerup Strand, Thyholm. Pilespidsen blev for år tilbage fundet på ½ m vand øst for Hundser Odde, Boddum i Sydthy.

Som danefæ er endelig af hotelforpagter Kjeld Hyldahl, Hurup, til Nationalmuseet afleveret en arming af bronze fra yngre bronzealder, ca. 800 f. Kr. (fig. 3). Ringen, der vil blive deponeret til udstilling på museet, blev for mange år siden fundet af Kjeld Hyldahls

Fig. 3: Armring af bronze ca. 800 f. Kr., fundet ved Ny Gyrrup, Sønderhå. Foto: Jens-Henrik Bech.

bedstefader på dennes ejendom i Sønderhå.

Nyere tid

Museet har i vinteren 1984-1985 opstillet en del af nyere-tids samlingen, nemlig den, der omhandler købstaden Thistedts historie: Se herom andetsteds i årbogen. Også museets to mindestuer for Christen Kold og J. P. Jacobsen er nyopstillet.

Særudstillinger

I forbindelse med de igangværende omordninger af museets samlinger er der midlertidigt blevet et lokale frigjort, som i år har været benyttet til særudstillinger. Først benyttede museet lejligheden til at vise et udvalg af sin meget fine samling af Willumsen-grafik, og i efteråret vistes udstillingen: "Museumsinspirationer", udlånt af Kalundborg Museum.

Museet foretog i 1984 en registreringsundersøgelse af mejeribygninger i Thy og Vester Hanherred. Resultater af dette arbejde vistes i en særudstilling, som siden flyttedes til Hurup, Frøstrup samt på Arbejdsformidlingen i Thisted.

Fra etnografen og keramikeren Mette Jørgensen havde museet lånt udstillingen "Indiansk kunst", som omfattede både keramik og tekstiler.

I anledningen af 100-året for digteren J. P. Jacobsens død vistes en særudstilling af bogillustrationer til J. P. Jacobsens værker, gamle såvel som nye.

Samtidig med at de danske mesterskaber i landevejssløb på cykel afvikledes i Thisted, viste museet i samarbejde med Sparekassen Thy Nationalmuseets udstilling af gamle cykler og cykeltilbehør: "Frem på det rullende hjul". Udstillingen vistes i det gamle rådhus.

Undersøgelser

I fortsættelse af bygningsundersøgelserne i 1984 har museet i år ladet foretage en registreringsundersøgelse af landbygninger i Thy. Arbejdet har omfattet såvel to af vore sidste herregårde som mere ydmyge landarbejderhuse og krumsteder. En særlig interesse har knyttet sig til landboforhold og bygninger i området Harbo Slette og Hjørdemål Klit. Undersøgelsen er tilrettelagt under

jobskabelsesordningen og beskæftiger tre unge under ledelse af en arkitekt og museets etnolog.

Anden formidling

I efteråret 1984 oplevede museet den hidtil største tilstrømning af skolebørn. Alle børnehaver og børnehaveklasser i området havde fået tilsendt en invitation til at opleve ”gamle dage” på museet. Det resulterede i, at over 500 så udstillingen om bondekultur i kælderens.

Desuden så de en lysbilledserie om Jens Niensens bondegård, der er en affotografering af Inge Aagaard Faurtofts fine modeller. Børnene tegnede meget på museet i den tid, og de fleste gik fra skolestuen med deres egen håndspundne uldtråd.

En af museets arkæologer har sammen med museumspædagogen lavet en lysbilledserie med lydånd. Serien hedder ”Arkæologi i Thy – oldtidsgrave” og lægger op til at kunne fortsættes med andre arkæologiske emner fra Thy. Billederne stammer for en stor dels vedkommende fra en udgravning hos Johannes Jørgensen i Førby.

Sammen med museet i Viborg og Amtscentralen for Undervisningsmidler i Thisted er der fremstillet en samlemappe med samtlige museumssamlinger i Viborg Amt. Mappen kan forsynes med nye løbblade og kan blive et praktisk stykke værktøj for undervisere, der ønsker en kortfattet gennemgang af mulighederne for at inddrage museer i undervisningen.

Filmen ”Et gensyn med landet mod Nordvest” blev færdig i 1984. Optagelserne er fra 1981, men først nu har der været mulighed for at gøre filmen færdig med tekst indtalt af Henning Wienberg Jensen.

For nogle år siden blev der afholdt julestue på museet. Sidste år blev traditionen genoptaget. Børnene kunne klippe og klistre, og der var lavet en lille udstilling om julen. En eftermiddag var der besøg af Otto Larsen, Svankjær, der viste, hvordan man laver julebukke af halm.

Museet har som tidligere år afholdt en foredragsrække med såvel vore egne som udefra kommende foredragsholdere.

Sparekassen Thy udgav i 1984 en bog om Johan Skjoldborg, redigeret af Hanne Mathiesen, der også har skrevet artiklen ”Nye tider, nye mænd”. Museets arkæologer og etnolog har desuden skrevet artikler til forskellige bøger og tidsskrifter.

Nyanskaffelser

Fra private har museet modtaget mange forskellige genstande, som hver især er med til udvide muligheden for at dokumentere flest mulige sider af tilværelsen i Thy i ældre tid, såvel som i den nyere, idet museet i forbindelse med udstillingerne til markering af 40-året for befrielsen på Thisted Rådhus modtog mange ting, der stammede fra denne tid.

Forhenværende skoleinspektør V. Bruun Christensen, Viborg, har skænket skolemuseet et eksemplar af sine erindringer fra barndommen i Vestervig og skolegangen i Lindahlsminde Skole. Erindringerne er fremlagt i Skolemuseet.

Af de mange genstande skal foruden en betydelig udvidelse af tekstilsamlingen fremhæves et stort skab fra gården matr. nr. 12 a af Skinnerup by. Skabet er nu

udstillet i ”storstuen” i udstillingen om Thylands bondekultur.

Fhv. gårdejer Alma Hansen har skænket museet et særdeles velbevaret skab af barok type. Skabet, der er dekoreret med bladomamentering og blomsterranker i rødbrune og gullige farver, har aldrig været malet, siden det blev anskaffet til gården, formentlig af Peder Andersen Degn, der var fæstebonde og siden selvejergårdmand i Skinnerup. Han blev gift i 1783, og i 1794 købte han gården. Han afstod den til sin søn Salomon Pedersen i 1813 og var på aftægt hos ham til sin død i 1831. Takket være den originale fremtræden står skabet som en smuk og uspoleret repræsentant for 1700-tallets møbelsmag og den håndværksmæssige kunst. Skabet kan ses i museets ”storstue” i underetæen.

Ligeledes fra Skinnerup er indkommet en stor rulle, som vil blive anvendt til undervisning og demonstration i museet, når ombygningen er nået så vidt. Da skomagerforretningen på Plantagevej i Thisted lukkede, fik museet overladt en fin samling skomagerværktøj. Til udstillingen i museets afdeling ved Hanstholm Fyr er skænket en samling udstoppede fugle. Fra en efterkommer af skipper Svend Frost Nielsen, Thisted, er modtaget en del fotografier og effekter, som nu indgår i den nye udstilling om Thistedes søfart. Fra Rebslager Hattens reberbane i Thisted er modtaget en rebslagemaskine med slæde, som i en årrække har været benyttet på en gård i Sydthy. Samlingen af Thisted-sølv er udvidet med en kageske, stemplet guldsmed Jens Christensen, en gaffel af guldsmed Jørgen Nielsen (1849-1870) og fire teskeer af guldsmed Niels Kr. Nielsen (1779-1859).

Museet skal igen i år varmt takke alle, der på den ene eller anden måde har bidraget til at forøge vores viden om livet og livsbetingelser i Thy gennem tiderne.

Jette Kjær.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester Hanherred 1985, side 110-118).